AC – 27/12/2023
Item No. – 5.3 (N)

As Per NEP 2020

University of Mumbai

Title of the program

A- U.G. Certificate in Marathi
B- U.G. Diploma in Marathi
C- B.A. (Marathi)
D- B.A. (Hons.) in Marathi
E- B.A. (Hons. with Research) in Marathi

Syllabus for

Semester – Sem I & II

Ref: GR dated 20th April, 2023 for Credit Structure of UG

(With effect from the academic year 2024-25 Progressively)

Preamble

1) Introduction:

सुमारे दोन हजार वर्षांपासून मराठी भाषा व मराठी वाङ्मय हे आपल्या अभिजात वैशिष्ट्यपूर्णतेमुळे भाषेच्या प्रवाहात आपले महत्त्वपूर्ण स्थान निश्चित करून आहे. आज ज्ञात असलेल्या महानुभाव संप्रदायाच्या वाङ्मयापासून आजतागायत मराठी भाषेने व साहित्याने आपली विविध रूपे धारण केली आहेत. मराठी वाङ्मयाच्या मुळाशी कार्यरत असणाऱ्या अनेकविध प्रेरणा व प्रवृत्तींचा विद्यार्थ्यांना परिचय होणे, आधुनिक मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे त्यांना आकलन होणे, भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होणे, साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडणे व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भांची जाण निर्माण होणे, विद्यार्थ्यांमध्ये साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होणे, साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होणे, विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढणे यासोबतच आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने भाषेच्या श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या कौशल्यांवर समयोचित प्रभुत्व निर्माण करणे हे मराठी अभ्यासक्रमाचे ध्येय आहे.

2) Aims and Objectives

- मराठी साहित्याच्या एकूण प्रेरणा व प्रवृत्तींचा अभ्यास करणे.
- आधुनिक मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे आकलन होणे.
- भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होणे.
- साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडवणे व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भांची जाण निर्माण करणे.
- वेगवेगळ्या वाङ्मयप्रकारांतील व कालखंडातील महत्त्वाच्या साहित्यकृतींचा परिचय होऊन साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होणे.
- साहित्यकलेचा आस्वाद घेण्याची व साहित्याची समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढवणे.
- मराठी भाषा, तिचा वापर व आधुनिक तंत्रज्ञान यांच्यात समन्वय निर्माण करणे.
- भाषेच्या श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या कौशल्यांवर प्रभुत्व निर्माण करणे.

3) Learning Outcomes

- अभ्यासकांना मराठी साहित्याच्या प्रेरणा व प्रवृत्तींचा अभ्यास करून एकूण मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे आकलन होईल. त्याचबरोबर त्यांना भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होईल.
- साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडेल व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भांची जाण निर्माण होईल.
- वेगवेगळ्या वाङ्मयप्रकारांतील व कालखंडातील महत्त्वाच्या साहित्यकृतींचा परिचय होऊन साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होईल. तसेच त्यांच्यामध्ये साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होईल.
- विद्यार्थ्यांना विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढेल.
- विद्यार्थी मराठी भाषा, तिचा वापर व आधुनिक तंत्रज्ञान यांच्यात समन्वय निर्माण करू शकतील.
- विद्यार्थी श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या भाषिक कौशल्यांवर प्रभुत्व मिळवू शकतील.

Name of the course: **नाटक या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास**

Sr	Heading	Particulars
1.	Description of course	नवीन शैक्षणिक धोरण २०२०नुसार कला पदवीसाठी मराठी मुख्य विषय निवडणाऱ्या विद्यार्थ्यांना पहिल्या सत्रात 'नाटक या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' ही अभ्यासपत्रिका अध्ययनासाठी असेल. प्राचीन काळापासून भारतीय व पाश्चात्त्य परंपरेत 'नाटक' हा एक महत्त्वाचा साहित्यप्रकार राहिला आहे. मराठी भाषेतही नाटक या महत्त्वाच्या साहित्यप्रकाराची समृद्ध परंपरा आहे. म्हणून मराठी भाषा आणि साहित्याचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी नाटक या साहित्यप्रकाराचे अध्ययन महत्त्वाचे ठरते. 'नाटक या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' या अभ्यासपत्रिकेत 'नाटक' या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक स्वरूप व निवडलेल्या नाट्य साहित्यकृतीचा अभ्यास अध्ययनासाठी असेल.
2.	Vertical	Major Mandatory
3.	Type	Theory
4.	Credit	04 (1 credit = 15 Hours for Theory in a semester)
5.	Hours Allotted	60
6.	Marks Allotted	100
7.	Course Objectives	१. नाटक या साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजून घेणे. २.नाटक या साहित्यप्रकाराच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे. ३. नाटक या साहित्यप्रकाराच्या संहिता आणि प्रयोग या दोन अंगांचा परिचय करून देणे. ४. विद्यार्थ्यांना नाटकाचा आशय समजून घेता येणे, रसग्रहण व विश्लेषण करता येणे.
8.	Course Outcomes	१. नाटक या साहित्यप्रकाराची संकल्पना विद्यार्थी समजून घेतील. २. नाटक या साहित्यप्रकाराचे वेगळेपण विद्यार्थ्यांना शिकता येईल. ३. विद्यार्थ्यांना नाटक या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये समजून घेता येतील. ४. नाटकातील व्यक्ती, समाज, संस्कृती, राजकारण, हितसंबंध, विचारसरणी इत्यादीचे विद्यार्थ्यांना विश्लेषण करता येईल, त्याविषयीचे भान निर्माण होईल.
9.	Modules	**घटक १ : नाटक या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक विवेचन** **अ) नाटक या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप** १. नाटकाची संकल्पना, नाटकाची दोन रुपे : संहिता व प्रयोग २. नाट्य संहितेतील घटक : विषयसूत्र, संविधानक (कथानक), पात्र, संवाद, भाषा, काल-अवकाश, रंगसूचना. **आ) नाटकाचे प्रकार** १. शोकात्मिका (Tragedy), सुखात्मिका (Comedy), प्रहसन (Farce), अतिरंजित नाट्य (Melodrama), वगनाट्य , चर्चा नाट्य, दीर्घांक, एकांकिका

		(६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **घटक २ : नाटकाच्या संहितेचा अभ्यास १** विच्छा माझी पुरी करा - वसंत सबनीस (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **घटक ३ : नाटकाच्या संहितेचा अभ्यास २** ढोलताशे - चं.प्र. देशपांडे (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **घटक ४ : दोन एकांकिकांचा अभ्यास** १. उतारा - प्रेमानंद गज्वी २. आकडा – राजकुमार तांगडे (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १
10.	Text books	• विच्छा माझी पुरी करा, वसंत सबनीस, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९९४ • ढोलताशे, चं. प्र. देशपांडे, लोक वाङ्ग्मय गृह, मुंबई, २००८ • उतारा, प्रेमानंद गज्वी, समग्र एकांकिका, प्रेमानंद गज्वी, विजय प्रकाशन, नागपूर, २०११ • आकडा, आकडा आणि इतर एकांकिका, राजकुमार तांगडे, जनशक्ती वाचक चळवळ, औरंगाबाद
11.	Reference books	१. नाटकातील चिन्हं, राजीव नाईक, संदर्भ प्रकाशन, ठाणे, १९९४ २. भारतीय प्रयोगकलांचा परिचय व इतिहास : नाट्य, राजीव नाईक, प्रवीण भोळे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, २०१० ३. मराठी वाङ्मयकोश : खंड-४ (समीक्षा-संज्ञा), (संपा.) विजया राज्याध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२ ४. वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश, (संपा.) प्रभा गणोरकर आणि अन्य, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००१ ५. नाटक : एक वाङ्मयप्रकार, दत्ता भगत; यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, २००२ ६. रङ्नायक, (संपा.) राजीव नाईक आणि इतर, आविष्कार प्रकाशन, मुंबई, १९८८ ७. नाटक आणि रंगभूमी परिभाषासंग्रह, विलास खोले; , महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ मुंबई, २०२० ८. मराठी रंगभूमीच्या तीस रात्री : मकरंद साठे - खंड १, २, ३, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २०११ ९. मराठी नाटक आणि रंगभूमीचा इतिहास (आरंभापासून १९९० पर्यंत), प्रा. दत्ता भगत, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, २०१९ १०. An Anatomy of Drama, Martin Esslin, Hill & Wang, New York, 1977 ११. The Elements of Drama, Styan J.L., Cambridge University Press, London, 1960 १२. ढोलताशे, शीतल पावसकर भोसले, नवअनुष्टुभ, जानेवारी - फेब्रुवारी २००८ १३. ढोलताशे या नाटकावरील संहिता विश्लेषण, नाटक कालचं आणि आजचं, मराठी

		विभाग, मुंबई विद्यापीठ आणि सायन प्रकाशन, डिसेंबर २०११ १४. ढोलताशे : अस्सल प्रायोगिकतेचा अनुभव देणारी संहिता, नाटक सांगोपांग, नीलकंठ कदम, शब्दालय प्रकाशन, २०२३ १५. अंक एकांक, (संपा.) म.द. हातकलंगणेकर आणि इतर, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई १६. मिसा Online गप्पा - ७ : राजकुमार तांगडे https://youtu.be/uTAUIMKM5rM?si=GdaKZp66v1l32lsB
12.	Internal Continuous Assessment: 40%	Semester End Examination: 60% (वेळ दोन तास)
13.	**अंतर्गत चाचणी परीक्षा : ४० गुण** चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)	
14.	**बहिर्गत परीक्षा : ६० गुण** (वेळ दोन तास) • प्रत्येकी १५ गुणांचे सहा प्रश्न द्यावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत. • पहिले चार प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले दीर्घोत्तरी प्रश्न विचारावेत. • प्रश्न क्र. ५ सर्व घटकांवर आधारित टिपांचा असावा. (चारपैकी दोन) गुण १५ • प्रश्न क्र. ६ सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)	

Name of the course: **मराठी भाषा आणि संगणक - १**

Sr	Heading	Particulars
1.	Description of course	आजचे युग हे संगणकाचे युग मानले जाते. आजच्या काळात मानवी जीवनाचा बहुतांश भाग संगणकाने व्यापलेला आहे. तसेच भारतात संगणकीय व्यवहारांचा बहुतांश भाग हा इंग्रजी भाषेनेच व्यापलेला आहे. संगणकावर स्थानिक भाषा न वापरल्याने भारतीय स्थानिक भाषांचा विकास खुंटू शकतो आणि त्या केवळ बोली म्हणून तग धरून राहू शकतात. संगणकाला कळणारी मराठी भाषा (देवनागरी लिपी) संगणकामध्ये कशी कार्यान्वित करायची आणि युनिकोडप्रणीत मराठी टंकलेखन कसे करायचे याचा प्राधान्याने विचार व्हावा म्हणून हा अभ्यासक्रम तयार करण्यात आला आहे. मराठी भाषेच्या समयोचित वापरासाठी, संगणकावर हुकूमत मिळवण्यासाठी तसेच संगणकावरील मराठी भाषेचा वापर अधिकाधिक वाढवण्यासाठी हा अभ्यासक्रम उपयुक्त ठरू शकतो.
2.	Vertical	Vocational Skill Course
3.	Type	Theory + Practical
4.	Credit	02 (1 credit = 15 Hours for Theory in a semester) (1 credit = 30 Hours for Practical in a semester)
5.	Hours Allotted	45
6.	Marks Allotted	50
7.	Course Objectives	१. मराठी भाषा आणि संगणक यांची मैत्री घडवून आणणे. २. सोशल मीडिया आणि डिजिटल डोमेनशी विद्यार्थ्यांना परिचित करणे. ३. विद्यार्थ्यांना स्वतःचे PPT सादरीकरण बनविण्यासाठी सक्षम करणे. ४. व्यावसायिक हेतूंसाठी सोशल मीडिया आणि मराठी युनिकोड वापरण्याच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांची कौशल्ये विकसित करणे. ५. विद्यार्थ्यांना सोशल मीडिया आणि युनिकोड वापर, फायदे आणि जोखीम याबद्दल जागरूक करणे.
8.	Course Outcomes	1. विद्यार्थी युनिकोड टंकलेखन करू शकतील. 2. विद्यार्थ्यांकडे ब्लॉग किंवा सोशल मीडिया खाते प्रभावीपणे सुरू करण्याची आणि चालवण्याची कौशल्ये असतील. 3. विद्यार्थी त्यांच्या सादरीकरणाद्वारे वैयक्तिक आणि व्यावसायिक प्रगती साधण्यास सक्षम बनतील. 4. विद्यार्थी युनिकोड आणि PPTचा वापर फायदेशीर तरीही सुरक्षित मार्गांनी करू शकतील.
9.	Modules	घटक एक : युनिकोड टंकलेखन आणि पॉवर पॉईंट सादरीकरण: परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

		घटक दोन : युनिकोड टंकलेखन आणि पॉवर पॉईंट सादरीकरण- प्रात्यक्षिक (६० मिनिटांच्या ३० तासिका) श्रेयांकन १
10.	Text books	N.A.
11.	Reference books	१. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात : दीपक शिकरपूर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे, २०१७. २. युनिकोड : तंत्र आणि मंत्र, माधव शिरवळकर, संगणक प्रकाशन, पुणे, २०१०. ३. युनिकोड व संगणकावर मराठीचा वापर (पुस्तिका), राममोहन खानापूरकर, मराठी अभ्यास केंद्र, ठाणे. ४. https://rmvs.marathi.gov.in/48 ५. मायक्रोसॉफ्ट पॉवरपॉइंट - विकिपीडिया - Wikipedia https://g.co/kgs/KWtcty ६. https://drive.google.com/file/d/1exB-EdkNgRj1FJ-0hm9TuimaqqV1SG2Z/view?usp=sharing
12.	Internal Continuous Assessment: 40%	Semester End Examination: 60% (वेळ एक तास)
13.	**अंतर्गत चाचणी परीक्षा : २० गुण** चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)	
14.	बहिर्गत परीक्षा ३० गुण (वेळ एक तास) • प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)	

Name of the course: **मुलाखत: पूर्वतयारी आणि शब्दांकन कौशल्य**

Sr	Heading	Particulars
1.	Description of course	विद्यार्थ्यांना विविध कौशल्यांचा परिचय करून देणे हे नवे शैक्षणिक धोरण २०२० मध्ये अधोरेखित केलेले एक महत्त्वाचे सूत्र आहे. हे सूत्र प्रमाणभूत मानून विद्यार्थ्यांमधील लेखनकौशल्य आणि संभाषणकौशल्य विकसित करण्यास पूरक शैक्षणिक वातावरण निर्माण होईल अशा प्रकारच्या अभ्यासपत्रिकांची आखणी करण्यात आली आहे. प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत मुलाखत घेणे आणि शब्दांकन करणे या प्रक्रियांशी संबंधित कौशल्यांचा, विशेषतः भाषिक कौशल्यांचा परिचय करून देणारे अभ्यासघटक निश्चित करण्यात आले आहेत. या कौशल्यांचा सैद्धांतिक आणि उपयोजित स्वरूपातील शैक्षणिक अनुभव घेण्याची संधी या अभ्यासपत्रिकेअंतर्गत विद्यार्थ्यांना उपलब्ध होणार आहे. मुलाखत घेणे आणि शब्दांकन करणे या प्रक्रियांशी संबंधित कौशल्यांना व्यावसायिक पातळीवर महत्त्वाचे स्थान आहे. या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करताना विद्यार्थ्यांना प्राप्त होणारे अनुभव त्यांना संबंधित भाषिक कौशल्यांचे व्यावसायिक उपयोजन करण्यासाठी प्रेरणा देऊ शकतील.
2.	Vertical	Skill Enhancement Course
3.	Type	Theory
4.	Credit	02 (1 credit = 15 Hours for Theory in a semester)
5.	Hours Allotted	30
6.	Marks Allotted	50
7.	Course Objectives	१. विद्यार्थ्यांना मुलाखत या संभाषणप्रकाराच्या स्वरूपाचा परिचय करून देणे. २. मुलाखतकाराने करावयाच्या पूर्वतयारीची विद्यार्थ्यांना ओळख करून देणे. ३. विद्यार्थ्यांना शब्दांकन ही संकल्पना आणि शब्दांकन करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या कौशल्यांचा परिचय करून देणे. ४. विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष शब्दांकन करण्यासाठी प्रोत्साहित करणे.
8.	Course Outcomes	१. विद्यार्थ्यांना मुलाखत या संभाषणप्रकाराच्या स्वरूपाचा परिचय होईल. २. मुलाखतकाराने करावयाच्या पूर्वतयारीची विद्यार्थ्यांना ओळख होईल. ३. विद्यार्थ्यांना शब्दांकनाची संकल्पना आणि शब्दांकन करण्यासाठी आवश्यक असणारी कौशल्ये परिचित होतील. ४. विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष शब्दांकन करण्यासाठी प्रेरणा मिळेल.
9.	Modules	घटक एक : मुलाखत - पूर्वतयारी (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ घटक दोन : शब्दांकन : संकल्पना, स्वरूपविशेष आणि शब्दांकनांच्या प्रकारांचा परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १
10.	Text books	N.A.

11.	Reference books	१. ‘शब्दांकन’, शब्दरूची, ऑगस्ट, २०१८ २. आम्हीही इतिहास घडवला, उर्मिला पवार, मीनाक्षी मून, सुगावा प्रकाशन, १९८१ ३. शब्दांकित, नीतिन दत्तात्रेय आरेकर, डिंपल पब्लिकेशन, मुंबई, २०२२ ४. माझं क्षितिज, नीतिन दत्तात्रेय आरेकर, अरुण शेवते(संपा.), डिंपल पब्लिकेशन, मुंबई, २०२२ ५. ‘मास्तरांची सावली’, शब्दांकन -नेहा सावंत, डिंपल पब्लिकेशन, मुंबई, २०१४ ६. ‘सांगायची गोष्ट म्हणजे’, शब्दांकन- नेहा सावंत, डिंपल पब्लिकेशन, मुंबई,२०१२ ७. मी तो हमाल, आप्पा कोरपे, शब्दांकन - अश्विनी कावळे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१५ ८. पोलादी बाया, दिपा पवार, हरिती प्रकाशन, पुणे ९. व्यावहारिक मराठी, ल.रा. नसिराबादकर, भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर, २०२३
12.	Internal Continuous Assessment: 40%	Semester End Examination: 60% (वेळ एक तास)
13.	**अंतर्गत चाचणी परीक्षा : २० गुण** चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)	
14.	बहिर्गत परीक्षा 30 गुण (वेळ एक तास) • प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)	

Sem. – II

Name of the course: **कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास**

Sr	Heading	Particulars
1.	Description of course	नवीन शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार कला पदवीसाठी मराठी मुख्य विषय निवडणाऱ्या विद्यार्थ्यांना दुसऱ्या सत्रात 'कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' ही अभ्यासपत्रिका अध्ययनासाठी असेल. प्राचीन काळापासून भारतीय व पाश्चात्त्य परंपरेत तसेच जगातील सर्व बोलल्या, लिहिल्या जाणाऱ्या भाषेत कविता, गीत, गाणे हा एक महत्त्वाचा लिखित, मौखिक रचनाप्रकार आढळून येतो. मराठी भाषेतही कविता, गीत, गाण्याची समृद्ध आणि वैविध्यपूर्ण परंपरा आहे. तसेच आधुनिक मराठी भाषेतही 'कविता' हा महत्त्वाचा साहित्यप्रकार म्हणून अस्तित्वात आहे. म्हणून मराठी भाषा आणि साहित्याचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी 'कविता' या साहित्यप्रकाराचे अध्ययन महत्त्वाचे ठरते. 'कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' या अभ्यासपत्रिकेत कविता या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक स्वरूप आणि मराठीतील महत्त्वाच्या व वैविध्यपूर्ण अभिव्यक्ती असलेल्या निवडक कवी - कवयित्रींच्या कविता अध्ययनासाठी असतील.
2.	Vertical	Major Mandatory
3.	Type	Theory
4.	Credit	04 (1 credit = 15 Hours for Theory in a semester)
5.	Hours Allotted	60
6.	Marks Allotted	100
7.	Course Objectives	१. कविता या साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजणे. २.कविता या साहित्यप्रकाराच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे. ३. कविता या साहित्यप्रकाराच्या रचनावैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे. ४. विद्यार्थ्यांना कविता या साहित्यप्रकाराचा आशय समजणे, रसास्वाद घेता येणे व विश्लेषण करता येणे.
8.	Course Outcomes	१. कविता या साहित्यप्रकाराची संकल्पना विद्यार्थ्यांना समजेल. २. कविता या साहित्यप्रकाराचे अन्य साहित्यप्रकारांपेक्षा असलेले वेगळेपण विद्यार्थ्यांना शिकता येईल. ३. विद्यार्थ्यांना कविता या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये समजून घेता येतील. ४. कवितेतील भावना, संवेदना, भावाभिव्यक्ती, समाज, संस्कृती, राजकारण, हितसंबंध, विचारसरणी इत्यादी संदर्भांचे भान विद्यार्थ्यांना येईल. तसेच त्यांचे विश्लेषण करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होऊ शकेल.
9.	Modules	**Module 1. (घटक १) : कविता या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक** १. कविता या साहित्यप्रकाराची संकल्पना २. कविता या साहित्यप्रकाराची रचना वैशिष्ट्ये ३. कवितेच्या संहितेतील घटक ४. कवितेचे प्रकार उपप्रकार (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

		Module 2. (घटक २) : चार कवी - कवयित्रीच्या प्रत्येकी तीन कविता अ) जोतीराव फुले १. नीति (अखंड १,२,३) २. समाधान (अखंड १,२,३) ३. उद्योग (अखंड १,२,३) आ) केशवसुत १. नवा शिपाई २. झपूर्झा ३. हरपले श्रेय इ) बहिणाबाई चौधरी १. कशाले काय म्हनू नही २. आता माझा माले जीव ३. धरत्रीले दंडवत ई) बालकवी १. श्रावणमासी हर्ष मानसी २. फुलराणी ३. उदासीनता (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **Module 3. (घटक ३) : चार कवी - कवयित्रीच्या प्रत्येकी तीन कविता** अ) बा० सी० मर्ढेकर १. आला आषाढ श्रावण २. कुणिं मारावें कुणी मरावें ३. आहे बुद्धीशी इमान आ) इंदिरा संत १. ऐक जरा ना... २. नको नको रे पावसा ३. सांगावा इ) विंदा करंदीकर १. माझ्या मना बन दगड २. कावेरी डोंगरे ३. साठीचा गझल ई) नारायण सुर्वे १. दोन दिवस २. त्यानें यावें ३. सूर्यकुलातील लोक (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **Module 4. (घटक ४) : चार कवी - कवयित्रीच्या प्रत्येकी तीन कविता** अ) विठ्ठल वाघ १. तिफन

		२. खापराचे दिवे ३. मेंढरं आ) नामदेव ढसाळ १. रक्तात पेटलेल्या अगणित सूर्यांनो २. माझी मऊभोर स्वच्छ पिसे ३. डॉ. आंबेडकर १९९५ इ) अनुराधा पाटील १. माझ्या डोळ्यांसमोरून सरकत जातात २. पोरी ३. बाई तसं तर ई) वाहरू सोनावणे १. स्टेज २. आई, पहिली लढाई आपलीच ३. जीवनाचा शोध घेताना (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १
10.	Text books	• N.A.
11.	Reference books	१. कवितेविषयी, वसंत आबाजी डहाके, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९९ २. कविता : संकल्पना, निर्मिती आणि समीक्षा, वसंत पाटणकर, मुंबई विद्यापीठ व अनुभव प्रकाशन, मुंबई,१९९५ ३. कवितेचा शोध, वसंत पाटणकर, मौज प्रकाशन, मुंबई,२०११ ४.कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ, मौज प्रकाशन, मुंबई ५. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार (वा. ल. कुलकर्णी गौरव ग्रंथ) पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई. ६.मराठी वाङ्मयकोश : खंड-४ (समीक्षा-संज्ञा), (संपा.) विजया राज्याध्यक्ष, म.रा. सा. सं. मंडळ, मुंबई, २००२ ७.वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश, (संपा.) प्रभा गणोरकर आणि अन्य, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००१
12.	Internal Continuous Assessment: 40%	Semester End Examination: 60% (वेळ दोन तास)
13.	**अंतर्गत चाचणी परीक्षा : ४० गुण** चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)	
14.	**बहिर्गत परीक्षा : ६० गुण (वेळ दोन तास)** • प्रत्येकी १५ गुणांचे सहा प्रश्न द्यावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत. • पहिले चार प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले दीर्घोत्तरी प्रश्न विचारावेत.	

	• प्रश्न क्र. ५ सर्व घटकांवर आधारित टिपांचा असावा. (चारपैकी दोन) गुण १५ • प्रश्न क्र. ६ सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)
15.	

Name of the course: **मराठी भाषा आणि संगणक - २**

Sr	Heading	Particulars
15.	Description of course	मराठी ही अनेक देशांत बोलली जाणारी भाषा आहे जी आजच्या डिजिटल जगात लोकांना जोडते. सोशल मीडिया आपल्या वैयक्तिक आयुष्यात अभिव्यक्त होण्यासाठी महत्वाची भूमिका बजावते. आजच्या डिजिटल युगात युनिकोड लेखन केवळ व्यावसायिक जगात आपल्याला मदत करत नाही, तर वैयक्तिक अभिव्यक्तीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या अनेक प्लॅटफॉर्म्समध्ये ते आपल्याला उपयोगी ठरते. सोशल मीडिया तसेच वैयक्तिक अभिव्यक्तीमध्ये संप्रेषण कौशल्ये विकसित करण्यासाठी हा अभ्यासक्रम आहे. यामध्ये विद्यार्थ्यांचे लेखन कौशल्य सुधारणे, संगणकाशी मराठीतून मैत्री होणे अपेक्षित आहे. सामाजिक क्षेत्रात आपले कौशल्य सादरीकरणाच्या माध्यमातून दाखवता येणे अपेक्षित आहे. विद्यार्थ्यांची रोजगारक्षमता वाढवणे आणि स्थानिक क्षेत्रात अत्यंत आवश्यक असलेली धार देणे, राष्ट्रीय आणि जागतिक बाजारपेठांत काम करण्यास विद्यार्थ्यांना तयार करणे, यादृष्टीने या अभ्यासपत्रिकेचा आराखडा तयार केला आहे.
16.	Vertical	Vocational Skill Course
17.	Type	Theory +Practical
18.	Credit	02 (1 credit = 15 Hours for Theory in a semester) (1 credit = 30 Hours for Practical in a semester)
19.	Hours Allotted	45
20.	Marks Allotted	50
21.	Course Objectives	१. विद्यार्थ्यांना संगणकावर मराठी भाषेचा अधिकाधिक वापर करण्यासाठी प्रवृत्त करणे. २. विद्यार्थ्यांना डीटीपी करण्यास शिकवणे. ३. विद्यार्थ्यांना त्यांचे स्वतःचे सादरीकरण युनिकोड माध्यमातून करण्यास सक्षम करणे. ४. विद्यार्थ्यांना लेखनाचे विविध ले-आउट शिकविणे.
22.	Course Outcomes	१. संगणकावर मराठी भाषेचा अधिकाधिक वापर करण्याच्या संदर्भात विद्यार्थी जागरूक होतील. २. विद्यार्थ्यांकडे डीटीपी प्रभावीपणे वापरण्याची कौशल्ये असतील. ३. विद्यार्थी युनिकोडचा वापर फायदेशीर तरीही सुरक्षित मार्गांनी करू शकतील. ४. विद्यार्थी सादरीकरणासाठी अक्षरजुळणी आणि मांडणीचा (layout) वापर करू शकतील.
23.	Modules	घटक एक : डीटीपी(Desktop Publishing), अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout) : परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ घटक दोन :

		डीटीपी (Desktop Publishing), अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout) यांचा प्रात्यक्षिकासह अभ्यास (६० मिनिटांच्या ३० तासिका) श्रेयांकन १
24.	Text books	N.A.
25.	Reference books	१. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात : दीपक शिकरपूर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे, २०१७. २. युनिकोड : तंत्र आणि मंत्र, माधव शिरवळकर, संगणक प्रकाशन, पुणे, २०१०. ३. युनिकोड व संगणकावर मराठीचा वापर (पुस्तिका), राममोहन खानापूरकर, मराठी अभ्यास केंद्र, ठाणे. ४. https://rmvs.marathi.gov.in/48 ५. मायक्रोसॉफ्ट पॉवरपॉइंट - विकिपीडिया - Wikipedia https://g.co/kgs/KWtcty ६. https://drive.google.com/file/d/1exB-EdkNgRj1FJ-0hm9TuimaqqV1SG2Z/view?usp=sharing
26.	Internal Continuous Assessment: 40%	Semester End Examination: 60% (वेळ एक तास)
27.	**अंतर्गत चाचणी परीक्षा : २० गुण** चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)	
28.	बहिर्गत परीक्षा ३० गुण (वेळ एक तास) • प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)	

Name of the course: **निबंधलेखन आणि मुलाखत**

Sr	Heading	Particulars
1.	Description of course	नवे शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार विषयनिहाय कौशल्यांचा परिचय आणि विकास घडवून आणणारा अभ्यासक्रम निश्चित करणे अपेक्षित आहे. त्यानुसार विविध पातळ्यांवर उपयुक्त ठरू शकणारी लेखनकौशल्ये आणि संभाषणकौशल्ये विकसित करण्यास पूरक शैक्षणिक वातावरण निर्माण होईल अशा प्रकारच्या अभ्यासपत्रिकांची आखणी करण्यास अग्रक्रम देण्यात आला आहे. प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत मुलाखत देणे आणि निबंधलेखन या प्रक्रियांशी संबंधित कौशल्यांचा, प्रामुख्याने भाषिक कौशल्यांचा परिचय करून देणारे अभ्यासघटक निश्चित करण्यात आले आहेत. या कौशल्यांचा सैद्धांतिक आणि उपयोजित स्वरूपातील शैक्षणिक अनुभव घेण्याची संधी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध होणार आहे. विविध प्रकारच्या स्पर्धा परीक्षा तसेच नोकरी मिळविण्याच्या प्रक्रियेतील एक महत्त्वाचा टप्पा यादृष्टीने अनुक्रमे निबंध लिहिणे आणि मुलाखत देणे इत्यादी बाबींना महत्त्वाचे स्थान असते. या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करताना विद्यार्थ्यांना प्राप्त होणारे अनुभव त्यांना संबंधित भाषिक कौशल्यांचे उपयोजन करण्यासाठी पूरक ठरू शकतील.
2.	Vertical	Skill Enhancement Course
3.	Type	Theory
4.	Credit	02 (1 credit = 15 Hours for Theory in a semester)
5.	Hours Allotted	30
6.	Marks Allotted	50
7.	Course Objectives	१. निबंधाच्या विविध प्रकारांचा परिचय करून देणे. २. निबंधप्रकारानुसार बदलणाऱ्या भाषेच्या स्वरूपाची ओळख विद्यार्थ्यांना करून देणे. ३. मुलाखतीच्या तंत्रांचा परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे. ४. विद्यार्थ्यांना निबंध लिहिण्यास आणि मुलाखत देण्यास प्रोत्साहित करणे.
8.	Course Outcomes	१. निबंधाच्या विविध प्रकारांचा विद्यार्थ्यांना परिचय होईल. २. निबंधप्रकारानुसार बदलणाऱ्या भाषेच्या स्वरूपाची ओळख विद्यार्थ्यांना होईल . ३. मुलाखत देणे या प्रक्रियेशी संबंधित विविध तंत्रांचा परिचय विद्यार्थ्यांना होईल. ४. विद्यार्थ्यांना निबंध लिहिण्यास आणि प्रत्यक्ष मुलाखत देण्यास प्रेरणा मिळेल.
9.	Modules	घटक एक : निबंधलेखन: निबंधलेखनाच्या प्रकारांसह सैद्धांतिक परिचय व प्रत्यक्ष निबंधलेखन (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ घटक दोन : स्पर्धा परीक्षांच्या मुलाखतीचे तंत्र व स्वरूप आणि प्रत्यक्ष मुलाखत देणे (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १
10.	Text books	N.A.
11.	Reference books	१. व्यावहारिक मराठी, ल.रा. नसिराबादकर, भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर, २०२३ २. व्यावहारिक मराठी, (संपा.) स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे

		३. व्यावहारिक मराठी अध्यापनाच्या दिशा, (संपा.) वसंत शेकडे, ऋतू प्रकाशन, अहमदनगर, २०१२ ४. व्यावहारिक मराठी, (संपा.) कल्याण काळे, द.दि.पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे ५. व्यावहारिक मराठी, लीला गोविलकर, जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे ६. मराठी लेखन दर्शन, चंद्रहास जोशी, मेहता पब्लिकेशन हाऊस, पुणे ७. उपयोजित मराठी, संजय लांडगे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे ८. अनिवार्य मराठी, लीला गोविलकर, के. सागर पब्लिकेशन, पुणे ९. व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी संभाषण व लेखनकौशल्ये, (संपा.) पृथ्वीराज तौर आणि इतर, अथर्व पब्लिकेशन, २०१८.
12.	Internal Continuous Assessment: 40%	Semester End Examination: 60% (वेळ एक तास)
13.	**अंतर्गत चाचणी परीक्षा : २० गुण** चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)	
14.	बहिर्गत परीक्षा ३० गुण (वेळ एक तास) • प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)	

नव्या शैक्षणिक धोरणानुसार प्रस्तावित अभ्यासक्रम

विषय : मराठी

Level & Semester	MAJOR MANDATORY)/ MINOR/ ELECTIVE	Title	Credits	Time & Lectures	Topics
स्तर ४.५, सत्र एक	मुख्य अभ्यासपत्रिका - अनिवार्य **(MAJOR MANDATORY)**	मुख्य अभ्यासपत्रिका क्रमांक एक : नाटक या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास	एकूण श्रेयांकने ४	६० मिनिटांच्या ६० तासिका	**घटक १ : नाटक या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक विवेचन** अ) नाटक या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप १. नाटकाची संकल्पना, नाटकाची दोन रुपे : संहिता व प्रयोग २.नाट्य संहितेतील घटक : विषयसूत्र, संविधानक (कथानक), पात्र, संवाद, भाषा, काल-अवकाश, रंगसूचना. आ) नाटकाचे प्रकार १. शोकात्मिका , सुखात्मिका , प्रहसन , अतिरंजित नाट्य, वग नाट्य , चर्चा नाट्य, दीर्घांक, एकांकिका (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **घटक २ : नाटकाच्या संहितेचा अभ्यास १** विच्छा माझी पुरी करा - वसंत सबनीस (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **घटक ३ : नाटकाच्या संहितेचा अभ्यास २** ढोलताशे - चं.प्र. देशपांडे (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **घटक ४ : दोन एकांकिकांचा अभ्यास** १. उतारा - प्रेमानंद गज्वी २.आकडा – राजकुमार तांगडे (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

	• अंतर्गत परीक्षा 40 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)			
	• बहिर्गत परीक्षा 60 गुण	• प्रत्येकी १५ गुणांचे सहा प्रश्न द्यावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत. • पहिले चार प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले दीर्घोत्तरी प्रश्न विचारावेत.			

		• प्रश्न क्र. ५ सर्व घटकांवर आधारित टिपांचा असावा. (चारपैकी दोन) गुण १५ • प्रश्न क्र. ६ सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
		मुख्य अभ्यासपत्रिका क्रमांक दोन :विनोदी साहित्याचा परिचय	एकूण श्रेयांकने २,	६० मिनिटांच्या ३० तासिका	घटक एक : विनोदी साहित्य - स्वरूपविशेष (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ घटक दोन : मराठीतील निवडक विनोदी साहित्य : १. श्री. कृ. कोल्हटकर – कुलूप २. चिं.वि. जोशी – सरकारी पाहुणे ३. आचार्य अत्रे – कावळ्यांची शाळा ४. बाळ गाडगीळ - पाण्यासाठी दाही दिशा ५. द. मा. मिरासदार – माझ्या बापाची पेंड ६. शंकर पाटील – धिंड ७. वामन होवाळ - हिसका ८. मंगला गोडबोले – वृद्धभारती ९. मुकुंद टांकसाळे – मासिक भविष्य

	● बहिर्गत परीक्षा 30 गुण	• प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
	व्यावसायिक कौशल्य अभ्यासक्रम **(VOCATIONAL SKILL COURSE)**	अभ्यासपत्रिका एक : मराठी भाषा आणि संगणक - १	श्रेयांकने २,	६० मिनिटांच्या ४५ तासिका	घटक एक : युनिकोड टंकलेखन आणि पॉवर पॉईंट सादरीकरण: परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ घटक दोन : युनिकोड टंकलेखन आणि पॉवर पॉईंट सादरीकरण- प्रात्यक्षिक (६० मिनिटांच्या ३० तासिका) श्रेयांकन १
	● अंतर्गत परीक्षा 20 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत			

		मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)			
	● बहिर्गत परीक्षा 30 गुण	• प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
	कौशल्य विकसन अभ्यासक्रम **(SKILL ENHANCEMENT COURSE)**	अभ्यासपत्रिका एक – मुलाखत पूर्वतयारी आणि शब्दांकन कौशल्य	श्रेयांकन २,	६० मिनिटांच्या ३० तासिका	घटक एक : मुलाखत - पूर्वतयारी (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ घटक दोन : शब्दांकन : संकल्पना, स्वरूपविशेष आणि शब्दांकनांच्या प्रकारांचा परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १
	● अंतर्गत परीक्षा 20 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignme			

		nt) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)			
	• बहिर्गत परीक्षा 30 गुण	• प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
	क्षमता विकसन अभ्यासक्रम **(ABILITY ENHANCEMENT COURSE)**		श्रेयांकन २,	६० मिनिटांच्या ३० तासिका	

		स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
स्तर ४.५, सत्र दोन	मुख्य अभ्यासपत्रिका अनिवार्य **(MAJOR MANDATORY)**	मुख्य अभ्यासपत्रिका क्रमांक एक : कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास	एकूण श्रेयांकने ४,	६० मिनिटांच्या ६० तासिका	**Module 1. (घटक १) : कविता या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक** १. कविता या साहित्यप्रकाराची संकल्पना २. कविता या साहित्यप्रकाराची रचना वैशिष्ट्ये ३. कवितेच्या संहितेतील घटक ४. कवितेचे प्रकार उपप्रकर (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **Module 2. (घटक २) : चार कवी - कवयित्रीच्या प्रत्येकी तीन कविता** अ) जोतीराव फुले १. नीति (अखंड १,२,३) २. समाधान (अखंड १,२,३) ३. उद्योग (अखंड १,२,३) आ) केशवसुत १. नवा शिपाई २. झपूर्झा ३. हरपले श्रेय इ) बहिणाबाई चौधरी १. कशाले काय म्हनू नही २. आता माझा माले जीव ३. धरत्रीले दंडवत ई) बालकवी १. श्रावणमासी हर्ष मानसी २. फुलराणी ३. उदासीनता (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

					Module 3. (घटक ३) : चार कवी - कवयित्रीच्या प्रत्येकी तीन कविता अ) बा० सी० मर्ढेकर १. आला आषाढ श्रावण २. कुणिं मारावें कुणी मरावें ३. आहे बुद्धीशी इमान आ) इंदिरा संत १. ऐक जरा ना... २. नको नको रे पावसा ३. सांगावा इ) विंदा करंदीकर १. माझ्या मना बन दगड २. कावेरी डोंगरे ३. साठीचा गझल ई) नारायण सुर्वे १. दोन दिवस २. त्यानें यावें ३. सूर्यकुलातील लोक (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ **Module 4. (घटक ४) : चार कवी - कवयित्रीच्या प्रत्येकी तीन कविता** अ) विठ्ठल वाघ १. तिफन २. खापराचे दिवे ३. मेंढरं आ) नामदेव ढसाळ १. रक्तात पेटलेल्या अगणित सूर्यांनो २. माझी मऊभोर स्वच्छ पिसे ३. डॉ. आंबेडकर १९९५ इ) अनुराधा पाटील १. माझ्या डोळ्यांसमोरून सरकत जातात २. पोरी ३. बाई तसं तर ई) वाहरू सोनावणे १. स्टेज २. आई, पहिली लढाई आपलीच

					३. जीवनाचा शोध घेताना (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १
	• अंतर्गत परीक्षा 40 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)			
	• बहिर्गत परीक्षा 60 गुण	(वेळ दोन तास) • प्रत्येकी १५ गुणांचे सहा प्रश्न द्यावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत. • पहिले चार प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले दीर्घोत्तरी प्रश्न विचारावेत.			

		• प्रश्न क्र. ५ सर्व घटकांवर आधारित टिपांचा असावा. (चारपैकी दोन) गुण १५ • प्रश्न क्र. ६ सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
		मुख्य अभ्यासपत्रिका क्रमांक दोन : व्यक्तिचित्रणपर साहित्याचा अभ्यास	एकूण श्रेयांकने २,	६० मिनिटांच्या ३० तासिका	घटक एक : ललित गद्य - व्यक्तिचित्रे - संकल्पना व स्वरूप (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १. घटक दोन : अनिल अवचट- आप्त (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १.
	• अंतर्गत परीक्षा 20 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)			

	व्यावसायिक कौशल्य अभ्यासक्रम **(VOCATIONAL SKILL COURSE)**	अभ्यासपत्रिका एक -मराठी भाषा आणि संगणक - २	श्रेयांकने २,	६० मिनिटांच्या ४५ तासिका	घटक एक : डीटीपी (Desktop Publishing), अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout) : परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १. घटक दोन : डीटीपी (Desktop Publishing) अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout) यांचा प्रात्यक्षिकासह अभ्यास (६० मिनिटांच्या ३० तासिका) श्रेयांकन १.
	● अंतर्गत परीक्षा 20 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)			
	● बहिर्गत परीक्षा 30 गुण	• प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत			

		पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
	कौशल्य विकसन अभ्यासक्रम **(SKILL ENHANCEMENT COURSE)**	अभ्यासपत्रिका एक - स्पर्धा परीक्षा तयारी : निबंधलेखन आणि मुलाखत	श्रेयांकन २,	६० मिनिटांच्या ३० तासिका	घटक एक : निबंधलेखन: निबंधलेखनाच्या प्रकारांसह सैद्धांतिक परिचय व प्रत्यक्ष निबंधलेखन (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १. घटक दोन : स्पर्धा परीक्षांच्या मुलाखतींचे तंत्र, स्वरूप आणि प्रत्यक्ष मुलाखत देणे (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १.
	• अंतर्गत परीक्षा 20 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा उपरोक्त कोणत्याही पद्धतीचा अवलंब करून अंतर्गत मूल्यमापन करता येईल. (प्रत्यक्ष उपस्थिती किंवा ऑनलाईन पद्धती)			
	• बहिर्गत परीक्षा 30 गुण	• प्रत्येकी १५ गुणांचे तीन प्रश्न विचारावेत. त्यापैकी विद्यार्थ्यांनी			

		कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत. • पहिले दोन प्रश्न दीर्घोत्तरी स्वरूपाचे असावेत. प्रत्येक घटकावर १५ गुणांचे अंतर्गत पर्याय असलेले प्रश्न विचारावेत. • तिसरा प्रश्न सर्व घटकांवर आधारित वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असावा. (गुण १५)			
	क्षमता विकसन अभ्यासक्रम **(ABILITY ENHANCEMENT COURSE)**	१) भाषिक कौशल्यांचे उपयोजन -१ (भाषण आणि निवेदन कौशल्ये) २) मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये ३) लेखन कौशल्ये १ (कार्यालयीन लेखनव्यवहार आणि पत्रव्यवहार)	श्रेयांकन २, श्रेयांकन २, श्रेयांकन २,	६० मिनिटांच्या ३० तासिका ६० मिनिटांच्या ३० तासिका ६० मिनिटांच्या ३० तासिका	
	• अंतर्गत परीक्षा 20 गुण	चाचणी परीक्षा / मौखिक परीक्षा /प्रकल्पलेखन / नियत कार्य(Assignment) / सादरीकरण / प्रश्नमंजूषा			